NOVI Zuid-Limburg

Startagenda 2022

nationale omgevingsvisie Zuid-Limburg

Duurzaam perspectief voor onze regio

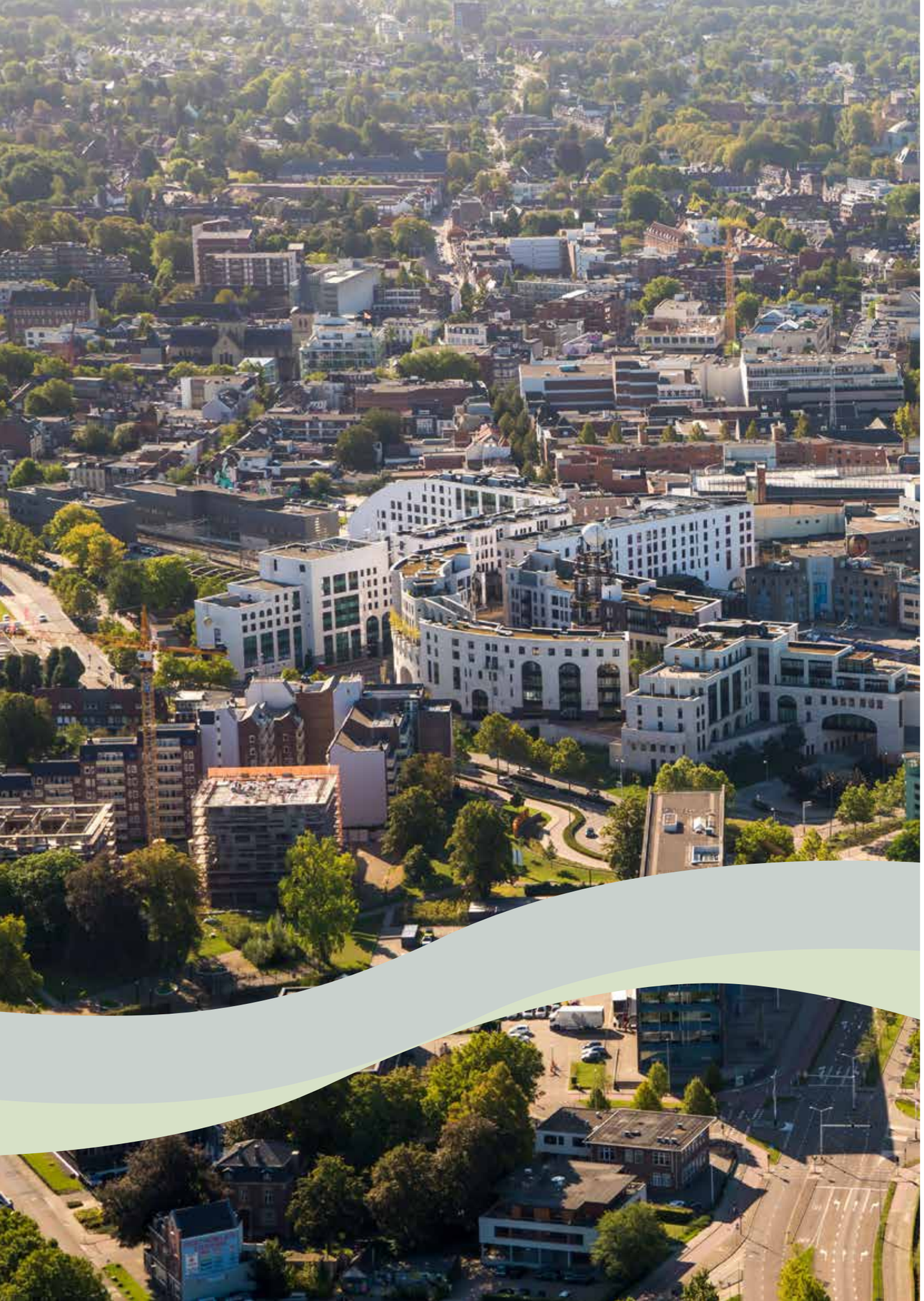

Voorwoord

Op 17 februari 2021 is aan Zuid-Limburg, als een van acht gebieden in Nederland, de status NOVI-gebied toegekend door het Rijk. Het is het vertrekpunt voor een langjarige samenwerking tussen Rijk en regio, waarin we toewerken naar de daadwerkelijke gezamenlijke uitvoering van de verschillende opgaven genoemd in het Plan van Aanpak volgens de principes en uitgangspunten van NOVI en POVI.

Het NOVI-gebied Zuid Limburg zal onderdeel uitmaken van de Omgevingsagenda Zuid die momenteel wordt opgesteld. Het zet Zuid-Limburg stevig op de nationale kaart. We gebruiken het traject nadrukkelijk ook om de samenwerking binnen de regio zelf en met de partners in de Euregio te versterken.

Aan de basis van de toekenning ligt een gezamenlijk Plan van Aanpak, dat door alle partijen met veel enthousiasme ontvangen is. De scope daarvan is nog erg breed, er is echt focus nodig. Die focus wordt op de eerste plaats bepaald door de bijdrage aan de voor Zuid-Limburg cruciale doorbraken en ambities, beschreven in paragraaf 1 van deze Startagenda. Het Plan van Aanpak heeft duidelijk gemaakt dat er in Zuid-Limburg via heel veel trajecten wordt gewerkt aan realisatie van die ambities. De inzet is er op gericht om de NOVI-aanpak focus te geven op die doorbraken waar zich een momentum voordoet en echt meerwaarde kan worden ontwikkeld (zie kader) of waar behoefte is aan ondersteuning.

Met deze Startagenda maken we een begin met de NOVI-aanpak, gericht op die focus.

In paragraaf 2 van deze Startagenda is aangegeven waar de focus nu concreet wordt gelegd en welke stappen we in 2022 daarbij als eerste gaan zetten. De aanpak is dynamisch en adaptief, we willen altijd kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen en kansen die zich voordoen.
Paragraaf 3 gaat in op een aantal voorwaarden voor een succesvolle aanpak.

Bestuurlijk Kernoverleg Zuid-Limburg, 9 december 2021

Meerwaarde NOVI-aanpak

- Zuid-Limburgse overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties en Rijk werken samen op basis van een gedeelde visie en agenda voor Zuid-Limburg. Het commitment van de rijksoverheid is langjarig. Kennisinstellingen, bedrijven, maatschappelijke organisaties, burgers en Euregionale partners zijn en worden uitgenodigd om aan te haken, mee te doen en de aanpak te verrijken.

- We versterken de strategische positionering van Zuid-Limburg: we leveren meerwaarde ten opzichte van wat er al gebeurt.

- We versnellen: belemmeringen worden weggenomen, extra impulsen worden gegeven om uitvoering op gang te krijgen en houden.

- We delen kennis: (Zuid-Limburgse) best practices worden breder ingezet.

- We verbinden: opgaven en aanpakken worden met elkaar in contact gebracht zodat ze elkaar kunnen verrijken en er extra waarde wordt ontwikkeld. NOVI staat immers voor een integrale aanpak.

- We tonen resultaten en vertellen over de meerwaarde.

NOVI-aanpak is niet: het maken van nieuw beleid; veel aandacht geven aan zaken die al prima lopen (hooguit actief volgen); de uitvoering overnemen van de organisaties/teams die daar nu mee aan de slag zijn of daarvoor verantwoordelijk zijn.

1 Opgaven en doorbraken in Zuid-Limburg

Het Plan van Aanpak benoemt de vier hoofdopgaven waar het in het NOVI-gebied Zuid-Limburg om draait. In de figuur hieronder zijn ze opgenomen en is hun onderlinge samenhang in het streven naar brede welvaart geïllustreerd.

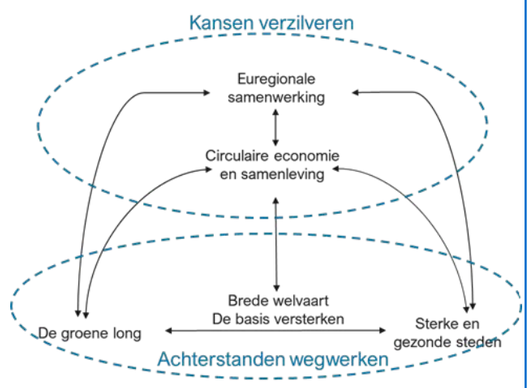

Vier hoofdopgaven voor Zuid-Limburg

- Naar een innovatieve en circulaire economie
- Sterke en gezonde steden en dorpen in Zuid-Limburg
- Het versterken van het unieke Nationaal Landschap als groene long voor Zuid-Limburg
- Bij al deze opgaven: het benutten van grensoverschrijdende kansen

Deze vier opgaven zijn niet uniek. Ze spelen op veel plekken in het land en sluiten nauw aan bij de prioritaire opgaven uit de NOVI. De stapeling ervan én het bijzondere karakter van Zuid-Limburg (een sterk verstedelijkte grensregio met een uniek landschap, bijzondere ondergrond en biodiversiteit) maken die opgaven kansrijk maar tegelijkertijd complex en vragen om een toegesneden aanpak. Om dat duidelijk te maken zijn de opgaven hieronder scherper geformuleerd. Meer toegespitst op de Zuid-Limburgse situatie, gekoppeld aan de voor dit gebied cruciale doorbraken en ambities.

De doorbraken hebben voor Zuid-Limburg absolute prioriteit. Een aantal daarvan is organisatorisch elders al zodanig goed belegd dat vanuit de aanpak NOVI-gebied nu geen (sterke) inzet wordt gevraagd.

Zuid-Limburg als topregio (en proeftuin) voor een circulaire economie en samenleving

Met Chemelot en de Brightlands Chemelot Campus beschikt de regio over een stuwend chemiecluster van Europees belang dat al een aantal succesvolle transities heeft doorgemaakt (van mijnbouw naar bulkchemie naar specialty products, innovatie en onderwijs). Dit sterke chemische cluster staat aan de vooravond van een volgende transitie: produceren zonder gebruik van fossiele energie en fossiele grondstoffen, hetgeen in de ambities van 'Chemelot Circular Hub' (CCH) in het Circular Economy Actionplan (CEAP) vertaald is naar volledige circulariteit. Deze transitie is bittere noodzaak om de klimaatdoelen te halen en concurrerend te blijven op wereldniveau. En daarbij is het essentieel om eerste beweger te zijn. Dit past perfect bij de ambities van Nederland op het gebied van de transitie naar een circulaire economie.

De ontwikkeling van Chemelot tot een circulaire chemiesite is niet alleen cruciaal voor Zuid-Limburg, maar is voor heel Nederland van groot belang. Randvoorwaardelijk hierbij is een nationale (en regionale) infrastructuur voor duurzame energie en grondstoffen waarop Chemelot via diverse modaliteiten (buisleidingen, elektriciteitsnetwerk, weg, water en spoor) goed aangesloten is (o.m. via de Deltacorridor). Door gebruik te maken van de industriële restwarmte o.a. op Chemelot kan ook een impuls gegeven worden aan de verduurzaming van de woningvoorraad in Zuid-Limburg. Alles bij elkaar een zeer complexe opgave die alleen in goede samenwerking tussen Rijk en regio tot stand kan komen. Tegelijkertijd zien wij CCH als een katalysator voor de hele regio in de transitie naar een circulaire economie. Een succesvolle transitie van de regio betekent verbindingen leggen tussen Chemelot en de Zuid-Limburgse samenleving, onder meer met het MKB. Goede kansen liggen er in de circulaire bouw.

Zorg baart het dreigend tekort aan kenniswerkers en technisch geschoold personeel in MBO en HBO om de ambities van Chemelot, de Brightlands campussen en het Zuid-Limburgse MKB waar te maken. Dit wordt nog eens versterkt door een dreigend tekort in nagenoeg alle sectoren. Medio 2019 gaf een kwart van de ondernemers in de arbeidsmarktregio Zuid-Limburg al aan productiebelemmeringen te ervaren door een tekort aan personeel. De oorzaak is gelegen in een relatief lage participatie, het wegtrekken van jong talent en grensbelemmeringen, maar ook in ontgroening, vergrijzing en bevolkingsdaling. Mede door een verbinding te leggen met de hoofdopgave sterke en gezonde steden kunnen kansen worden benut om een aantrekkelijke woon- en werkomgeving te realiseren en daarmee een bijdrage te leveren om een deel van het personeelstekort op te vangen.

Zuid-Limburg goed verbonden in de Euregio

Zuid-Limburg vormt het centrum van de Euregio Maas-Rijn, een Europese regio in het drielanden-gebied Duitsland-België-Nederland met 3,5 à 4 mln inwoners. Een bijzonder gebied met een grens-overschrijdend stedelijk netwerk, de MAHHL+-steden met daarbinnen een voor Nederlandse begrippen uniek heuvellandschap. Centraal gelegen tussen de grote agglomeraties van de Randstad, Vlaamse Ruit en Köln-Düsseldorf. Een potentie die de regio nog veel meer kan benutten.

Goede grensoverschrijdende verbindingen zijn voor het dichtbevolkte Zuid-Limburg, nauw omgrensd door buitenland, een must. Waar de wegverbindingen met onze buren over het algemeen goed tot zeer goed zijn, zijn de grensoverschrijdende spoorverbindingen nog ondermaats. Fasegewijs werken we aan de verbetering van de verbindingen door in te zetten op de Intercity Randstad-Heerlen-Aken, de Drielandentrein Aken-Maastricht-Luik en de tramlijn Maastricht-Hasselt maar ook op het bereiken van bi- en trilaterale overeenstemming over concessies, ticketing, veiligheid, urgentie etc. Deze vormen, samen met aantrekkelijke stationsomgevingen, een noodzakelijke basis onder een attractief grensoverschrijdend stedelijk netwerk. Enerzijds voor het faciliteren van de regionale dagelijkse vervoersstromen, anderzijds voor aantakking op het hoge snelheidsspoor via de HSL-stations van Aken en Luik met verder weg gelegen Europese bestemmingen. Aanvullend zijn grensoverschrijdende fietspaden als toeristische infrastructuur en in toenemende mate voor forensenverkeer van belang. Spoor en fiets zijn tevens van belang in het licht van de klimaatdoelstellingen.

Goede verbindingen hebben ook betrekking op goederenvervoer. Zuid-Limburg maakt onderdeel uit van de nationale goederencorridor Rotterdam/Antwerpen - Zuid-Nederland - Duitsland en fungeert daarbij als knooppunt voor goederenverbindingen naar de buurlanden, zowel via de weg, als over spoor, water en via buisleidingen.

In het kader van Omgevingsagenda Zuid en MIRT maken Rijk en regio afspraken over boven-genoemde verbindingen. Ook bredere grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden met Vlaanderen, Wallonië en Nordrhein-Westfalen zijn van belang voor doorontwikkeling van de regio. We kijken daarbij met name naar het Rheinisches Revier direct oostelijk van Zuid-Limburg, waar Duitsland onder regie van de Zukunftagentur de komende jaren, na stopzetting van de bruinkoolwinning, 15 miljard euro investeert in de transitie van dit gebied. Investeringen juist op terreinen als klimaat en circulariteit, in samenwerking met RWTH en Fraunhoferinstituten.

We willen gezamenlijk met onze buren de uitdagingen aangaan, met name op het gebied van mobiliteit, water, energie en circulaire economie, door kansen te benutten en grensbelemmeringen aan te pakken.

Zuid-Limburg als regio zonder achterstandgebieden

In Zuid-Limburg zijn een aantal gebieden met sociaal-economische en gezondheidsachterstanden ten opzichte van de rest van Nederland. Daar bovenop komt een woningbouw-, leegstands- en leefbaarheidsopgave die kwantitatief en kwalitatief groot is, terwijl traditionele verdienmodellen ontbreken. Die achterstanden moeten weggewerkt worden. Met hulp van bijdragen vanuit Regio Deal en Volkshuisvestingsfonds worden belangrijke stappen gezet. In het NOVI-gebied wordt door partijen gewerkt om investeringen beter te laten renderen in de regio en te gebruiken als een katalysator voor een bredere sociaal-fysieke wijkaanpak.

Hierbij is het de inzet om de aanpak van fysiek-ruimtelijke opgaven beter te verbinden met de manifeste sociaaleconomische en gezondheidsopgaven in Zuid-Limburg, in het bijzonder in de wijken, buurten en kernen waar deze stapelen/cumuleren. De ontwikkeling van de jeugd krijgt daarbij bijzondere aandacht, waardoor er nieuwe kansen ontstaan in het stedelijk gebied in Zuid-Limburg.

Aanpak wateroverlast Zuid-Limburg als katalysator voor een integrale aanpak voor het landelijk gebied, in verbinding met de steden

Het landelijk gebied van Zuid-Limburg, onderdeel van het grensoverschrijdende Drielandenpark, is van hoge kwaliteit. De vrijetijdseconomie is een van de belangrijkste economische sectoren in Zuid-Limburg en sterk afhankelijk van deze hoge kwaliteit. Deze kwaliteit is ook een troef voor het vestigingsklimaat die daarmee een bijdrage levert aan sterke en gezonde steden. Er is een fundamentele koerswijziging nodig om ruimte te bieden aan de grote transities waar Zuid-Limburg voor staat (klimaatadaptatie –wateroverlast en droogte-, landbouwtransitie, stikstof, biodiversiteit, energie, bodem- en waterkwaliteit), in een samenhangende aanpak voor landelijk en stedelijk gebied. En als antwoord op het verarmen van het landschap, de verschraling van de natuur en de toenemende toeristische en recreatieve drukte en mobiliteit in Zuid-Limburg. Het versterken van de samenhang tussen de aanpak van het landelijk gebied en stedelijke vraagstukken is hierbij ook van belang.

De stroomgebieden van de Maas en de regionale watersystemen in o.m. Heuvelland en Parkstad Limburg zijn zwaar getroffen door de extreme regenval van afgelopen zomer en de watercrisis als gevolg daarvan. De financiële schade is geschat op 1,8 miljard €. Zuid-Limburg is op meerdere plaatsen door het oog van de naald gekropen. Om in de toekomst beter gesteld te staan voor dergelijke extreme regenval, is een gezamenlijke aanpak noodzakelijk waarbij het totale watersysteem in Limburg klimaatrobuust wordt ingericht en de klimaatverandering aan kan. We gebruiken de wateraanpak om te versnellen en intensiveren, als motor voor een integrale aanpak. Deze is gericht op een klimaatbestendig landschap waarbij het natuurlijk watersysteem leidend is voor landgebruik en ruimtelijke inrichting en waarbij de kwaliteit van het landschap als groene long verder wordt versterkt. In het kader van integraliteit worden opgaven op het gebied van landbouw, stikstof, biodiversiteit, energie en bodem alsmede de verbinding stad-land en toeristisch/ recreatief gebruik hierbij niet uit het oog verloren. Een groot deel van het stroomgebied van de Maas en de beken ligt in het buitenland. Een intensievere samenwerking met onze buurlanden is dan ook vereist als onderdeel van de integrale aanpak.

Een gouden kans voor Nederland: de Einstein Telescoop als driver voor innovatie en technologische kennisontwikkeling

Limburg is in de race voor het realiseren en exploiteren van een Europese zwaartekracht-golvendetector met een grote wetenschappelijke onderzoeksfaciliteit. Sinds 2018 werken instituten in België, Duitsland en Nederland samen aan het voorbereiden van een kandidatuur en de technologische ontwikkeling (in samenwerking met bedrijfsleven) om de Einstein Telescoop in de grensregio te realiseren.

De komst van de Einstein Telescoop in Zuid-Limburg ligt in de handen van het Rijk in samenwerking met de buurlanden. Het sluit aan op de ambitie om de innovatiekracht van Nederland een impuls van internationaal niveau te geven. Op die manier komen er meer banen, worden er nieuwe toepassingen ontwikkeld met een uitstralingseffect naar tal van sectoren en leren we over de ontstaansgeschiedenis van ons heelal. De minister van OCW heeft inmiddels een aanvraag voor ruim 900 mln. euro ingediend bij het Nationaal Groeifonds.

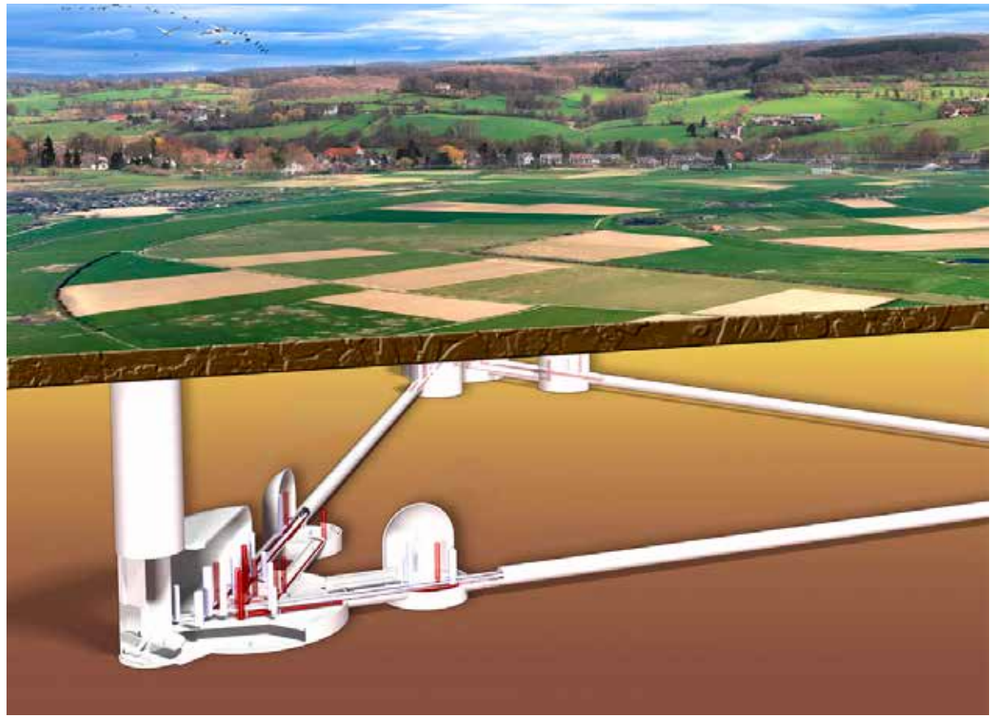

2 Focus in de NOVI-aanpak

2.1 Focus op drie onderdelen

Het plan van aanpak beschrijft glashelder dat het realiseren van de opgaven in Zuid-Limburg niet vanzelf gaat. Het vraagt om nieuwe vormen van samenwerking, in de eerste plaats gericht op breed draagvlak en uitvoeringskracht. Essentie daarvan: geef richting, zorg voor integrale uitvoering, zet goede gedreven mensen bij elkaar en geef ze de ruimte en de rugdekking om aan de slag te gaan. Opgavegerichte teams nemen hierbij een cruciale rol in. Rondom elk van de vier hoofdopgaven is er zo'n team geformeerd. Interbestuurlijk samengesteld, met wisselende betrokkenheid van maatschappelijke partners.

De afgelopen periode is het gesprek gevoerd over de focus en scherpte in de aanpak. Dit in het licht van de voor Zuid-Limburg cruciale doorbraken en de beoogde ondersteunende rol van de NOVI-aanpak ten opzichte van lopende trajecten.

Dat heeft geresulteerd in een voorlopige focus op drie onderdelen:

1. Impuls Volkshuisvestingsfonds als katalysator voor het wegwerken van achterstanden.

2. Aanpak wateroverlast Zuid-Limburg als katalysator voor een integrale aanpak van de opgaven in het landelijk gebied, verbonden met de steden.

3. Panorama Zuid-Limburg: op weg naar een gezamenlijke ruimtelijke ontwikkelstrategie voor Zuid-Limburg.

Deze focus geldt voor de eerste fase, het is niet ondenkbaar dat bijvoorbeeld vanuit Panorama Zuid-Limburg andere onderwerpen naar voren komen die onder de NOVI-vlag opgepakt kunnen worden.

1. Impuls Volkshuisvestingsfonds als katalysator voor het wegwerken van achterstanden

Vanuit de NOVI-aanpak plegen we extra inzet om de hardnekkige achterstanden weg te werken in Zuid-Limburgse gebieden waar sociaaleconomische en fysiek-ruimtelijke opgaven cumuleren. Dat doen we ter ondersteuning en verbinding van de bestaande, veelal sectorale aanpakken. Ambitie van Rijk en regio hierbij is om de steden en dorpen in Zuid-Limburg sterk en gezond maken, met positief gezonde inwoners. Waarbij de jeugd in Zuid-Limburg net zo gezond en kansrijk kan opgroeien als in de rest van Nederland, conform de ambitie in het Plan van Aanpak.

Hieraan wordt gewerkt met de toekenning van middelen uit het Volkshuisvestingsfonds (VHF) als katalysator. De extra inzet gebeurt via drie samenhangende sporen:

1. Aanpakken van de achterstanden in de fysieke leefomgeving in heel Zuid-Limburg m.b.v. middelen uit het VHF, o.a. door het opzetten van een kennis- en leerplatform. Vanuit de NOVI-gedachte is het van belang om de verbeterslagen die dankzij het VHF in de betreffende wijken mogelijk gemaakt worden, maximaal te laten renderen in de gehele regio door op het niveau van Zuid-Limburg de kennisdeling en samenwerking te versterken;

2. In wijken waar een start met VHF-middelen wordt gemaakt de fysiek-ruimtelijke opgaven zoals woningkwaliteit, circulariteit, duurzaamheid en energievoorziening te verbinden aan aanpakken en interventies op het gebied van de manifeste sociaaleconomische en gezondheidsopgaven, met speciale aandacht voor de jeugd;

3. Identificeren en wegnemen barrières voor een structurele integrale aanpak.

Deze aanpak start begin 2022 met een bijeenkomst/reis langs wijken en buurten in Zuid-Limburg die vanuit het VHF gelden hebben ontvangen. Die bijeenkomst dient als kickstart voor het proces van inspireren, kennis delen en uitvoering aanjagen.

Met de resultaten van een uitgevoerde nulmeting gaan we in Q1 van 2022 in gesprek met de gemeenten, startend bij gemeenten waar de cumulatie van opgaven het grootst is. Daarbij bespreken we in hoeverre gemeenten nu al invulling geven aan een integrale aanpak van opgaven in bepaalde wijken; tegen welke knelpunten/barrières daarbij wordt aangelopen; en hoe tot een effectieve integrale aanpak gekomen kan worden, profiterend van geleerde lessen uit het verleden en kijkend naar (koppel)kansen.

2. Aanpak wateroverlast Zuid-Limburg als katalysator voor een integrale aanpak van het landelijk gebied, in verbinding met de steden

Een samenhangende aanpak van landbouwtransitie, klimaatadaptatie en energietransitie met oog voor de kwaliteiten van ruimte, natuur, water en bodem is gewenst. De ruimtevraag en impact op de landschappelijke en omgevingskwaliteit vanuit de verschillende sectoren maken zo'n aanpak ook urgent. Waarbij ook het versterken van de samenhang met stedelijke vraagstukken van belang is, bijvoorbeeld het realiseren van een gezonde groene leefomgeving in en rondom de Zuid-Limburgse steden en dorpen, en een grensoverschrijdende aanpak en samenwerking.

Streven is om nationale programma's en aanpakken (o.m. voor wateroverlast, natuurherstel en stikstofreductie, landelijk gebied; IBP) en regionale programma's voor het landelijk gebied van Zuid-Limburg (o.m. Programma Middengebied, Programma Nationaal Landschap Zuid-Limburg, Water in Balans/ Actieplan Waterveiligheid, Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied, Gebiedsplan stikstof, IBP Heuvelland) op deze wijze met elkaar te verbinden met het oog op optimaal resultaat.

De aanpak van de wateroverlast in Zuid-Limburg wordt benut als katalysator om de integrale gebiedsgerichte aanpak van opgaven in het Heuvelland te versnellen en te intensiveren. Daar kiezen we voor vanwege de brede maatschappelijke wens en urgentie om te komen tot klimaatrobuuste oplossingen én de ambitie van Rijk en regio om het watersysteem een belangrijk sturend principe te laten zijn voor de opgaven in het landelijk gebied. Er is op rijksniveau een Beleidstafel wateroverlast ingesteld, die in twee rondes (maart 2022 en oktober 2022) met adviezen moet komen. De Limburgse partners hebben mede met het oog daarop een propositie Water 'Naar een robuust watersysteem in Limburg' opgesteld. Daarin worden urgentie, noodzaak en kansen beschreven om de watersystemen in Limburg versneld klimaatrobuust te maken. De propositie is een oproep om niet alleen de schade van de afgelopen watersnood te herstellen maar vooral *to build back better* en maatregelen te treffen die Limburg in de toekomst klimaatrobuust maken.

Inzet van de NOVI-aanpak is om gelijktijdig met de genoemde propositie Water een extra impuls te geven aan de landbouwtransitie.

- We willen actief bijdragen aan een brede insteek bij het bepalen van maatregelen om wateroverlast in de toekomst tegen te gaan. Met meer dan alleen watersysteem-maatregelen. En daarbij actief zoeken naar synergie met de aanpak van andere transities in de Groene Long en in het stedelijk gebied van Zuid-Limburg. Dit doen we o.a. door in het Uitvoeringsprogramma 'Naar een robuust Watersysteem in Limburg' zowel inhoudelijk als organisatorisch de verbinding te leggen tussen ruimtelijke inrichting (ontwerp), land- en bodemgebruik (landbouwtransitie) en te treffen watermaatregelen.

- Deze aanpak moet ook de transitie naar een natuurinclusieve landbouw in Zuid-Limburg helpen versnellen, als versneller voor het Actieplan 'Naar natuurinclusieve landbouw in

Limburg'. Het gaat hierbij om het vinden van nieuwe duurzame verdienmodellen waarmee de landbouw kan werken binnen de eisen die bodem, water, landschap en natuur stellen in Zuid-Limburg. Het vraagt in elk geval om gecoördineerde uitvoering van landbouwgerelateerde programma's zoals IBP-propositie Heuvelland, 'Samen aan de keukentafel', aanpak stikstof en het genoemde actieplan.

De aanpak wordt nog nader uitgewerkt. Die start ermee om de verschillende gesprekstafels en programma's waar nodig en mogelijk beter met elkaar te verbinden. Dat doen we op basis van een inventarisatie van tafels en programma's voor de aanpak van waterproblematiek, bodemgebruik, landbouwtransitie, klimaatadaptatie en versterking van de landschapskwaliteiten.

Via Panorama Zuid-Limburg verkennen we wat nodig is om de relatie tussen bodem en watersysteem en ruimtelijke inrichting en landgebruik te versterken.

3. Panorama Zuid-Limburg: op weg naar een gezamenlijke ruimtelijke ontwikkelstrategie voor Zuid-Limburg

Het Panorama Zuid-Limburg is een wezenlijke (en spannende) sleutel in de NOVI-aanpak. Een beeldend verhaal waarin in een participatief proces met stakeholders mogelijke toekomsten worden verkend en wordt onderzocht hoe de verschillende opgaven in Zuid-Limburg ruimtelijk zijn in te passen op een wijze die past bij de uitgangspunten van de NOVI (combineren van opgaven, identiteit centraal, niet afwentelen). Die verkenningen moeten de basis vormen voor te maken keuzes in een gezamenlijke ruimtelijke ontwikkelstrategie. Ontwerpend onderzoek zetten we in als instrument om de meerduidige opgaven in Zuid-Limburg te onderzoeken dwars door hiërarchie en sectoren heen en om overkoepelende oplossingen te vinden, de effecten daarvan te verkennen en mogelijke toekomsten te verbeelden. Met die gezamenlijk gemaakte informatie kan vervolgens Zuid-Limburg met Provincie en Rijk zijn gezamenlijke ruimtelijke ontwikkelstrategie gaan bepalen.

In Panorama Zuid-Limburg wordt een aantal opgaven en denkrichtingen uit de Omgevingsvisie Limburg (POVI) en de opgaven in het NOVI-gebied Zuid-Limburg verder concreet gemaakt, aangescherpt en in onderlinge samenhang gebracht. Zo'n gezamenlijk zicht op mogelijke toekomsten is 'als paraplu' nodig om bewuste keuzes te kunnen maken waar wordt voorzien dat sectorale programma's met elkaar gaan concurreren om ruimte. Die paraplu heeft een abstractieniveau dat ons ook in staat stelt om die uitwerkingen vorm te geven. Beschreven waarden en kwaliteiten in het Panorama kunnen hier de richtingwijzer voor zijn. Panorama Zuid-Limburg gaat over Zuid-Limburg en kijkt naar de samenhang over de grens.

Het maken van keuzes gebeurt in een vervolgproces, dat ertoe moet leiden dat uiteindelijk een gezamenlijke ruimtelijke ontwikkelstrategie voor Zuid-Limburg in grensoverschrijdende perspectief, die zoveel mogelijk aansluit op ontwikkelingen in het omringende buitenland, als breed gedragen richtinggevend document wordt vastgesteld door in elk geval de Provincie Limburg en de gemeenten in Zuid-Limburg en bij voorkeur ook wordt onderschreven door het Rijk.

2.2 De drie overige doorbraken

Voor de overige drie doorbraken blijven we met de bestaande inzet samenwerken. Indien er op enig moment een concrete vraag komt richting NOVI of indien uit Panorama Zuid-Limburg blijkt dat er een reële kans/ opgave ligt wordt gekeken hoe we deze kunnen oppakken.

Zuid-Limburg als topregio (en proeftuin) voor een circulaire economie en samenleving

- Voortzetten vanwege samenwerkingen en actief blijven verbinden met Chemelot Circular Hub via pijler 3 Circulair fundament (infrastructuur/logistiek) en pijler 4 Circulaire samenleving van het CEAP, met circulaire bouw en met overige partners en maatschappelijke organisaties. Inbreng leveren voor Panorama Zuid-Limburg (met name de ruimtelijke vraagstukken die gepaard gaan met de inpassing CCH); input leveren voor regionale investeringsagenda en verkenning knelpunten in wet- en regelgeving.

Zuid-Limburg goed verbonden in de Euregio

- Voortzetten van huidige Euregionale samenwerkingen en verbinden met EMR- en MAHHL+ strategie, met name gericht op het realiseren van goede euregionale verbindingen. Inzetten op netwerkvorming en Interregprojecten ter versterking van de inhoudelijke opgaven (met bijzondere aandacht voor Rheinisches Revier); inbreng leveren voor Panorama Zuid-Limburg (met name de grensoverschrijdende verbindingen); input leveren voor regionale investeringsagenda en verkenning knelpunten in wet- en regelgeving.

Een gouden kans voor Nederland: de Einstein Telescoop als driver voor innovatie en technologische kennisontwikkeling

- Verbinding leggen tussen Einstein Telescoop en NOVI: vanuit een verkenning van de ruimtelijke euregionale dimensie van de Einstein Telescoop wordt de ruimtelijke inpassing in Zuid-Limburg en de Euregio ondersteund en via Panorama Zuid-Limburg in samenhang gebracht met andere ruimtelijke ontwikkelingen.

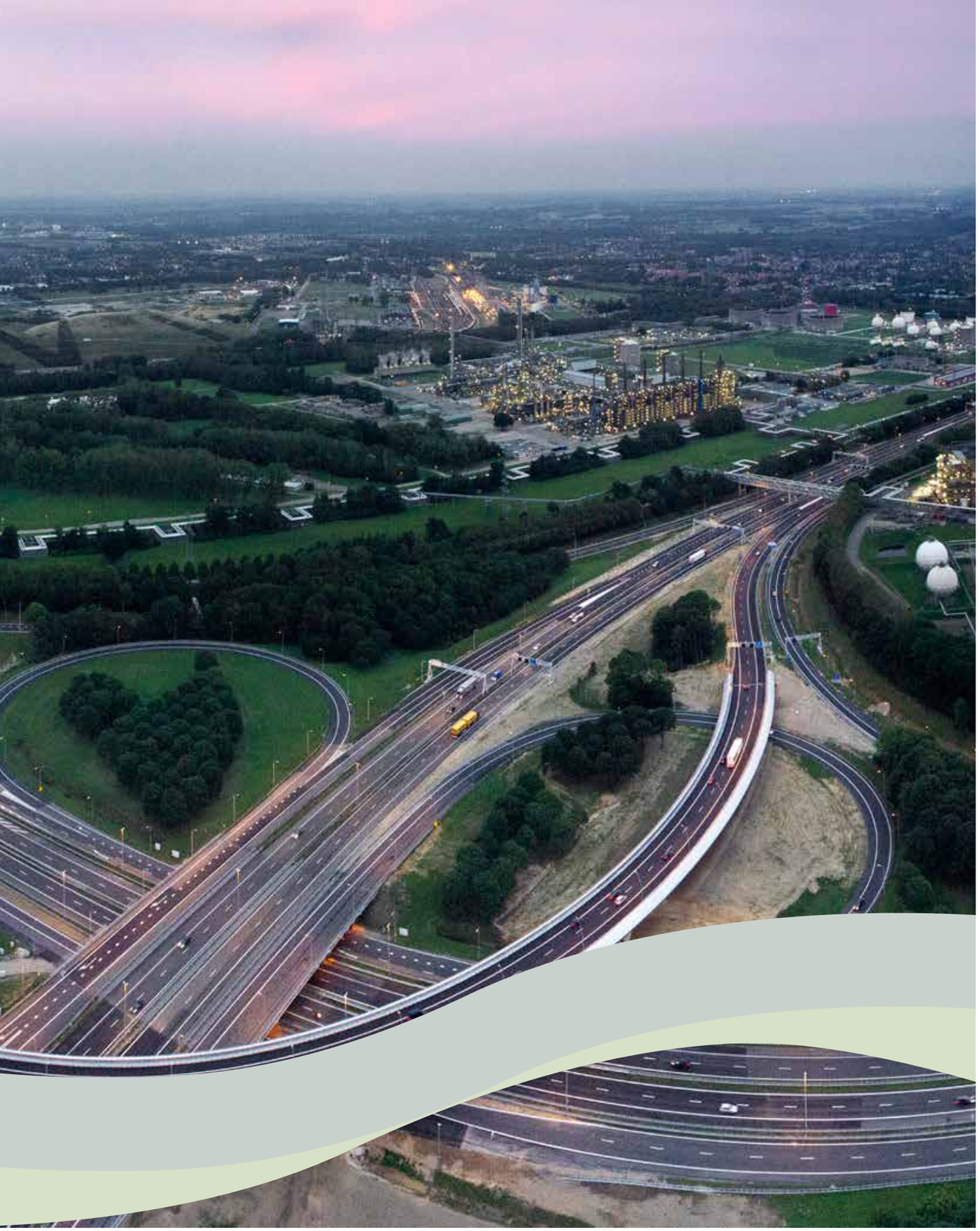

3 Een aantal voorwaarden voor succes

Aandacht voor ambtelijke uitvoeringskracht

Een belangrijk aandachtspunt is het zorgen voor voldoende ambtelijke uitvoeringskracht om de NOVI-aanpak daadwerkelijk in te vullen. Dit punt geldt overigens breder voor het omgevingsbeleid in Zuid-Limburg. Er wordt ingezet op nascholing van medewerkers en opleiding van nieuwe medewerkers.

De ambtelijke uitvoeringskracht van het omgevingsbeleid is in Zuid Limburg te beperkt. Dat geldt breed in de uitvoering. We lopen er in de gesprekken over de vraag waar de NOVI-aanpak ondersteuning kan bieden, regelmatig tegenaan. Goede procesmanagers, projectleiders en adviseurs zijn nu te schaars. Gemeenten kunnen bijvoorbeeld onvoldoende mensen vinden om de taken uit te voeren. Ook schiet de nascholing van bestaande medewerkers soms tekort. Het is lastig om te komen tot vaststelling van ambitieuze, onherroepelijke plannen. Ook dit vergt onder andere ambtelijk vakmanschap bijvoorbeeld voor interactieve, gebiedsgerichte planvorming.

In beeld brengen thematische bestuurlijke tafels

We brengen de bestuurlijke tafels in (Zuid-)Limburg in beeld en komen tot aanbevelingen voor verbinding. We zullen in elk geval de samenhang tussen BKO en de diverse regiobrede thematische BO's (nu al deels geborgd door deelname van de voorzitters van die BO's in het BKO) nog eens goed tegen het licht houden om te kijken waar die beter kan.

Breed leeft het gevoel dat er in Zuid-Limburg wel heel veel bestuurlijke overleggen zijn (zie ook RLI-advies), waardoor er mogelijk ook sprake is van overlap. Het roept ook de vraag op of we ons in de samenwerking voldoende richten op de juiste prioriteiten. In elk geval bestaat er breed de wens voor een helder overzicht, overigens niet alleen van tafels maar ook van producten (visies, agenda's) waar vanuit deze tafels aan gewerkt wordt.

Betrekken triple-helix/ maatschappelijke organisaties

We zetten in op verbreden en versterken van de samenwerking met triple-helix en maatschappelijke organisaties, met het oog op hun mogelijke bijdrage aan NOVI Zuid-Limburg.

Burgerparticipatie

We doen voorstellen hoe we een verbinding met burgerinitiatieven kunnen leggen, in het bijzonder met de opgaven waarop de focus gelegd wordt (waaronder Panorama Zuid-Limburg).

Met vertegenwoordigers van overkoepelende organisaties van burgerinitiatieven (zoals Burgerkracht Limburg, Vereniging Kleine Kernen Limburg) zijn we in gesprek over versterking burgerparticipatie / burgerinitiatief in Zuid-Limburg. We hebben daarbij ook aandacht voor de koppeling van platforms (bv Wij zijn Limburg, Kiek Limburg, MAEX Limburg) voor kennisdeling tussen burgerinitiatieven en verbinding daarvan met overheden, maatschappelijke organisaties en fondsen (bv VSB, EU Leaderregeling). Daarmee kunnen we burgerparticipatie verbreden van sociaal domein naar fysiek domein.

Werken aan een gezamenlijke regionale investeringsstrategie

Op basis van het verhaal van Zuid-Limburg en de gezamenlijke agenda zullen we in de fase van uitwerking en uitvoering kijken naar de investeringsbehoefte en bundeling van geldstromen. Dat doen we in het kader van de ontwikkeling van een regionale investeringsagenda.

Bij de toekenning van de status NOVI-gebied is een koppeling gelegd met de gezamenlijke ontwikkeling door Rijk en regio van een regionale investeringsagenda (RIA). Dat is een nieuw instrument waarbij het niet alleen gaat om nieuwe middelen maar juist ook gaat om andere inzet van bestaande middelen (inclusief middelen van Europa, gemeenten, provincies, derde partijen). In het BO Leefomgeving van april 2020 zijn afspraken gemaakt over de uitgangspunten voor inhoud en scope van de RIA Zuid-Limburg. Bij het Rijk zal volgend jaar worden gewerkt aan de ontwikkeling van randvoorwaarden/ raamwerk voor een RIA met het oogmerk om RIA's in verschillende regio's een vergelijkbare opzet te laten krijgen.

In beeld brengen en aanpakken knelpunten wet- en regelgeving

We gaan belangrijke knelpunten in wet- en regelgeving en mogelijke oplossingen ophalen rondom de verschillende opgaven. Er wordt ook nagedacht over structurele voorzieningen om knelpunten te delen.

Knelpunten in de sfeer van wet- en regelgeving (zowel op nationaal vlak, maar ook door verschillen tussen landen) kunnen het realiseren van de ambities in de weg staan. Vaak zijn die knelpunten wel per opgave bekend, maar is er geen totaaloverzicht. We halen ook inzichten op uit andere regio's, bijvoorbeeld het rapport van de Commissie Donner-Berx over de aanpak van belemmeringen in de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen.

Monitoring

Met het oog op een goede monitoring van de brede welvaart in Zuid-Limburg bezien we welke initiatieven daarvoor al bestaan of in gang gezet worden. Zo nodig komen we met een nader voorstel.

Communicatie

We geven invulling aan de communicatie-strategie NOVI-gebied Zuid-Limburg.

Denk aan blijven vertellen, kennisplatform, nieuwsbrief, samenwerkingsconferenties, webinars, aanpak richting nieuwe gemeenteraden.

Colofon
Provincie Limburg
Limburglaan 10 Maastricht | Postbus 5700 6202 MA Maastricht
+31 (0)43 389 99 99 | postbus@prvlimburg.nl | www.limburg.nl

2111 769 NOVI Zuid-Limburg Startagenda 2022